

Posudek oponenta habilitační práce

Masarykova univerzita	
Fakulta	Fakulta sociálních studií
Obor řízení	Sociální politika a sociální práce
Uchazeč	<i>PhDr. Kateřina Kubalčíková, Ph.D.</i>
Pracoviště uchazeče	Fakulta sociálních studií, Masarykova univerzita
Habilitační práce (název)	Všude dobře, doma nejlépe? Parametry poskytování pečovatelské služby z perspektivy konceptu stárnutí v přirozeném prostředí.
Oponent	Doc. PhDr. Oldřich Matoušek
Pracoviště oponenta	Filosofická fakulta UK Praha

Text posudku

Habilitační práce je souborem odborných prací kandidátky uvedených anglickou předmluvou, které spojuje tematika pečovatelské služby. Je to forma péče, která by hypoteticky mohla zajistit klientovi sociální služby optimální kvalitu života, do níž patří i kontinuita prostředí, na které je zvyklý. Jako protiklad této služby autorka vidí institucionální péči, tj. péči v ústavních zařízeních, což je forma, která má v ČR delší tradici a je zde stále hojně využívána.

V souvislosti s tím autorka na řadě míst odkazuje na tzv. deinstitucionalizační hnutí, které chce předcházet odkazování klientů do péče institucí, v nichž klientům hrozí „totální“ kontrola nad jejich životem, postupný vznik závislosti na ústavních podmínkách a postupná ztráta schopnosti života mimo ústavní prostředí, což je proces některými autory přímočaře označovaný jako „institucionalizace“ klienta.

Tato koncepce „totální instituce“ vznikla v šedesátých letech dvacátého století. Jejím předním proponentem byl I. Goffman v díle *Asylums* (což byla kritická analýza psychiatrických léčen té doby.) Je ovšem otázkou, nakolik dnešní instituce odpovídají těm, které Goffman popisoval před půl stoletím.

Autorka habilitační práce podává cenné příspěvky ke stavu pečovatelské služby v českém prostředí. S využitím kvalitativní metodologie ukazuje možnosti a limity současného poskytování této služby v ČR. Jako hlavní těžkost se ukazuje pojetí pečovatelské služby podmíněné platnou legislativou, která opravňuje asistenci pečujícího pracovníka jen u některých úkonů spojených se zajištěním jen některých základních potřeb podle sazebníku. Životní situace klienta jako celek, natož její průběžné změny, nejsou běžně hodnoceny, což autorka právem označuje za systémovou chybu.

Jinou systémovou chybou, na niž autorka poukazuje na základě výsledků svých empirických šetření, je nekvalifikovaný, náhodami a vlastními zkušenostmi určený přístup představitelů obcí k potřebám starých lidí. Problematika politického rozhodování o sociálních problémech doložených výsledky vědeckého výzkumu je dnes pokryta rozsáhlou světovou literaturou, z níž je cítit skepse k možnostem změny ve smyslu většího vlivu výzkumníků na rozhodovací procesy.

Velmi cenný a přínosný je autorčin zájem o úlohu neformálních pečujících osob, nejčastěji žen z mladší generace a její sonda do problematiky návaznosti mezi prací formálních pečujících a tím, jak pečují o starého člověka jeho nejbližší lidé.

Autorka se na několika místech zabývá trendem k marketizaci v poskytování sociálních služeb. Ten ze západní Evropy proniká i k nám. Autorka se k němu staví jako k hrozbě.

Pokud by autorka uvažovala o publikaci výsledků svých studií v rámci jedné monografie, což bych doporučoval, navrhuji rozšířit problémové pole následujícím způsobem:

Pojem deinstitucionalizace, který je vlastně jakousi ideologií, by zasluhoval kritické prověření, např. cíleným vyhledáním lidí, pro které institucionální péče představuje nejlepší možnosti, má-li určité kvality. Bylo by tedy současně vhodné pokusit se o vymezení těchto kvalit s ohledem na cílovou populaci starých lidí. (Existují např. lidé, pro které je izolace v domácím prostředí větší stres než omezení, která jim přináší trvalý pobyt v instituci.)

V současné Evropě lze najít příklady kombinace ústavní a neústavní péče, řízené měnícími se potřebami klienta a jeho blízkých lidí.

Ústavní péče o staré lidi je leckde v Evropě doplňována velkým rozšířením služeb ústavního zařízení o aktivity dobrovolníků. Jejich přímý kontakt s klienty může násobně převyšovat míru kontaktu s profesionály, přičemž jsou schopni reagovat na široké spektrum potřeb klientů. Takový model péče je samozřejmě vzdálený tradiční uzavřené instituci. I u nás se vyskytují zařízení, využívající dobrovolníky jako významný zdroj pro zlepšování kvality života klientů.

Podobné prověření by zasluhoval i princip marketizace. Možná by šlo při jeho podrobnějším prozkoumání najít i v něm aspekty, které poskytování služeb a naplňování potřeb klientů prospívají. Pokud ano, které to jsou?

Dotazy oponenta k obhajobě habilitační práce

Dotazy jsou obsažené v námětech k rozšíření problémového pole výše.

Závěr

Habilitační práce Kateřiny Kubalčíkové “Všude dobře, doma nejlépe? Parametry poskytování pečovatelské služby z perspektivy konceptu stárnutí v přirozeném prostředí“ *splňuje* požadavky standardně kladené na habilitační práce v oboru Sociální politika a sociální práce.

V Řevnicích dne 7. 10. 2018

podpis